

A close-up portrait of Pavel Rychetský, an older man with a grey beard and mustache, wearing a blue suit jacket, a light blue shirt, and a patterned tie. He is looking slightly to the right of the camera with a thoughtful expression. The background is softly blurred, showing what appears to be an indoor setting with light-colored walls and a window.

Tomáš Němeček /

Pavel Rychetský

**DISKRÉTNÍ
ZÓNA**

Vyšehrad ROZHOVORY

Foto na obálce Hynek Glos – Lidové noviny
Ostatní fotografie archiv Pavla Rychetského
Grafickou úpravu navrhl Vladimír Verner
Odpovědný redaktor Filip Outrata
E-knihu vydalo nakladatelství Vyšehrad, spol. s r.o.,
roku 2013 jako svou 1137. publikaci.
Vydání v elektronickém formátu pdf první,
podle 1. vydání v tištěné podobě.
Doporučená cena E-knihy 180 Kč

Nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,
Praha 3, Víta Nejedlého 15
e-mail: info@ivysehrad.cz
www.ivysehrad.cz

ISBN 978-80-7429-364-1

Tištěnou knihu si můžete zakoupit na www.ivysehrad.cz

Copyright © Tomáš Němeček, Pavel Rychetský, 2012

ISBN 978-80-7429-364-1

Poděkování namísto předmluvy

S návrhem na tuto knihu přišel Filip Outrata, redaktor nakladatelství Vyšehrad. Nedal se odradit ani varováním, že práce možná nepoběží vždy zrovna hladce. Za to mu patří dík.

Název knihy vymyslel Pavel Rychetský. Patří mu dík za to, že titulu „Diskrétní zóna“ se snažil poctivě dostat. Pro tazatele bylo největším překvapením, jak hladce proběhla autorizace.

Knižní rozhovor vznikl v sérii patnácti setkání od května 2011 do srpna 2012 v šesti kavárnách, na Ústavním soudu a nakonec na pražském botelu. Jejich personálu patří dík za vstřícnost, klid a přísun kávy.

Hlavní poděkování ovšem patří jako obvykle rodinám za laskavou trpělivost.

„JUDR. RYCHETSKÝ Pavel, narozen 17. 8. 1943 Praha, české národnosti, státní příslušnost čsl., 2x ženatý, bez stranické příslušnosti, zaměstnán jako podnikový právník SBD Pokrok Praha 2, Španělská 2.

Bytem: Praha 4, Antala Staška 1014, od 3. 12. 1975.

Dříve: Praha 6, Anhaltova 923, od 26. 9. 1973.

– Praha 4, sídliště Krč I 180, od 22. 2. 1969.

– Praha 2, Národní třída 40, od 17. 9. 1958.

Prošetřovaný pochází z úřednické rodiny. Jeho otec JUDr. Josef Rychetský, narozen 6. 3. 1908, byl zaměstnancem Městského sdružení advokátů v Praze. Matka prošetřovaného JUDr. Eva Rychetská, rozená Zmatlíková, narozena 18. 9. 1912 Brno, byla do roku 1968 zaměstnána v Kanceláři prezidenta republiky. Sestra prošetřovaného, dr. Chudomelová Zuzana, rozená Rychetská, narozena 3. 11. 1940, je rozvedena a bydlí v Praze 9.

Rychetský ještě jako student Právnické fakulty vstoupil do KSČ, kde byl do roku 1969. Protože v té době nesouhlasil s opatřeními ÚV KSČ, prováděnými proti antisocialistickým živlům a byl přesvědčen, že je to nesprávné, požádal o zrušení členství, v čemž mu bylo vyhověno.“

(Zpráva o prošetření z 8. srpna 1983 pro referenta Batulku z I. oddělení II. odboru pražské správy Státní bezpečnosti. Citováno ze svazku RYCHTÁŘ, jež si StB na Pavla Rychetského vedla)

„Volný osobní život věnuje soukromí, kterému dává přednost před pořádanými akcemi složek NF (Národní fronty). Vzhledem k tomu, že oba rodiče v letech 1968–1969 zastávali ‚dubčkovskou politiku‘ a i on sám byl politicky desorientován, není mu z politických hledisek důvěřováno.“

(Zpráva o prošetření z 10. prosince 1975 pro referenta Haka z I. oddělení I. odboru X. správy FMV. Citováno ze svazku RYCHTÁŘ.)

1 | O otci a matce, šachu, obrazech, mlčení v rodině a o tom, že měnová reforma byla nic proti šibenícím

Nikdy jste v novinových rozhovorech nemluvil o rodině. Z jakých jste tedy poměrů?

Otec byl takzvaný válečný sirotek z dosti chudé rodiny z Frýdku-Místku. Jeho tatínek tam dělával krejčího, ale za první světové války narukoval na italskou frontu a někde u Terstu zahynul – dodnes se neví, kdy a kde přesně. A jeho maminka měla mlékárnu, napřed ve Frýdku a pak v Ostravě; což znamená, že každý den tahala ty těžké konve s mlékem.

Můj otec vystudoval právnickou fakultu díky kombinaci řady stipendií: pro válečné sirotky, pro slezské studenty... Byl dosti zvláštní člověk. Nepochybně výrazně levicově orientovaný, přátelil se s Eduardem Urxem, Ivanem Sekaninou, Závěšem Kalandrou.

Byl jedináček?

Ne, měl tři starší sestry. Říkalo se jim tamním nářečím Lida, Štěpa a Mařa. V rodině se traduje, že jedna z nich se obětovala a vzala si velmi hodného, ale fyzicky postiženého muže (měl snad hrb), který pracoval v peněžním ústavu a mohl rodinu finančně zabezpečit. Druhá se provdala za jednoho představitele moravskoslezské sokolské župy. Toho pak popravili v Mauthausenu.

V čem byl otec „dosti zvláštní člověk“?

Když občas ještě narazím na pamětníka z jeho generace – dnes už se mi to téměř nestává, ale ještě na začátku 90. let

ano –, všichni vzpomínají na jeho zápal pro sport, hraničící s fanatismem.

Za první republiky aktivně závodil za univerzitu v atletice, zejména v desetiboji. Prý byl velmi dobrý, snad čtvrtý či pátý v republice, běhal s Rošickým, později – když už se to nehodilo, protože byl advokátním koncipientem – soutěžil pod pseudonymem „Stary“.

Po válce hrál vášnivě rád volejbal. Debly! Organizoval celostátní advokátské turnaje dvojic – a musel pokud možno vyhrát. Pronajali si v Praze na Albertově vysokoškolské kurty a u nás doma ubytoval třeba pět šest venkovských advokátů, spali u nás v obýváku na podlaze. Pro mého otce to byla skutečná posedlost: až do pozdního věku hrál v létě v zimě volejbal, minimálně třikrát týdně, ale nejčastěji každý den. Když jim chyběl čtvrtý do deblu, musel jsem nastoupit já. Neexistovala žádná výmluva – ani že už jsem dospělý a ženatý s malým dítětem.

Jaký byl doma?

Ne moc komunikativní. Zato cholerik, který velmi lehko vybuhl.

Někdy v 50. letech ho poslali – zřejmě coby politický úkol – dělat šefa advokátní poradny do Ústí nad Labem. Začal jim tam organizovat plnění odznaku zdatnosti, přinutil celý personál běhat, skákat do výšky a do dálky, házet koulí, střílet ze vzduchovky... V zimě se rozhodl vyvézt celou advokátní poradnu na hory – měli jsme auto z válečné kořisti, velký kabriolet značky Borgward Isabella – a na mostě v Ústí s ním prorazil zábradlí. Auto zčásti viselo nad Labem, otec řval: „Nehejbejte se, nehejbejte se!“ Všichni známí i příbuzní se s ním báli jezdit, ale nikdo neměl odvahy se vzepřít a odmítnout.

To se nedivím.

Takových historek o něm je spousta. Když jsme bydleli koncem 50. let v Praze na Národní třídě, v nejvyšším patře byla společná domovní prádelna. Otec si to vymínil jako svou práci a s oblibou tam pral, sušil, mandloval... když mu došlo velké prádlo, tak se postupně svlékal a pral své oblečení... až si

jednou kompletně vypral všechny doklady. I vysušil a vymandoval. Nechal si v kapse kalhot občanský i řidičský průkaz, které nyní byly jako nové – jen z nich zmizely všechny záznamy a razítka. Když ho příště zastavili policisté při jízdě na červenou (to bylo také velmi časté), při kontrole dokladů příslušník zkoprnl a koktal, co to má být. Otec mu sprostě vynadal, co se diví – to ještě neviděl vypraný řidičský průkaz, nebo co?!

Jeho choleričnost se vytrácela až postupem let. Na stará kolena, když už jako těžký kardiak skutečně nemohl sportovat a svou soutěživost si vybíjel v dvacetníkovém mariáši, se hodně věnoval rodině, tedy hlavně vnoučatům. Ale nechtěl dávat najevo lítost nebo city: bez ohlášení u nás rozrazil dveře a – „dejte mi Tomáše“, později „dejte mi Lukáše“. Bral je do lesa nebo na chalupu.

Líbilo se jim to, nebo je dědeček trochu děsil?

Myslím, že pro všechny byl trochu bizarní, nepředvídatelná postava. Nevím, co s nimi v tom lese dělal, ale típoval bych to zase na nějaký pokus o Tyršův odznak zdatnosti.

Jaká byla matka?

V mnohém jeho pravý opak. Byla z klasické středostavovské rodiny, její tatínek – a můj dědeček, kterého nejasně pamatuji – Karel Zmatlík býval gymnaziálním profesorem historie a němčiny. Začínal jako suplent ve Strážnici; do jednoho knihkupectví si chodíval kupovat sešity... až si vzal knihkupcovu dceru. Učil na gymnáziu v Brně, pak v Zábřehu a nakonec v Praze v Ječné ulici, než odešel na volnou nohu.

Znáte učebnici *Šachista začátečník*?

Aha, autor Karel Zmatlík!

To byl on. Vedl šachovou rubriku Lidových novin, psal učebnice, analýzy partií, vymýšlel úkoly „bílý táhne a dá třetím tahem mat“. Až zjistil, že se tím užíví lépe než gymnaziální výukou. Šachová federace mu nabídla místo šéfredaktora svého časopisu.

Já jsem ho zažil z dob, kdy měli s babičkou – u nás se říkalo „stařenkou“ – vilku v Praze na Bílé hoře. Dědečkova pracovna

v prvním patře bylo tajemné místo, kam měl zbytek rodiny zapovězen vstup. Zejména vnoučata; jen výjimečně jsme k němu mohli vejít, aby nás pohladil po vlasech a mohl zase dál psát. Umřel rok před únorem 1948.

Vaši rodiče se seznámili na právnické fakultě?

Patrně, neznám o tom žádné podrobnosti. Otec byl o čtyři roky starší fanatický sportovec, matka naopak zamlada prodělala těžkou tuberkulózu a pamatuji ji jako dámu se samostatným, dosti odlišným životem, která poslouchala vážnou hudbu a ráda vedla intelektuální debaty. Ale snad se mohli na univerzitních sportovištích potkat... Stařenka každopádně celý život těžce nesla, že si její dcera vybrala zrovna mého otce.

Matka před válkou nedostudovala – jednak kvůli té tubeře, jednak Němci zavřeli vysoké školy. V roce 1940 se jí narodila moje sestra Zuzana a v roce 1943 já. Práva si dodělala až po válce.

Nejste náhodou nějak spřízněni i s ilustrátorkou dětských knížek Helenou Zmatlíkovou?

Samozřejmě že jsme! Můj strýc Ivo Zmatlík, matčin mladší bratr, za války ukrýval jednak ruské partyzány, jednak židovské dívky – a postupně si dvě z nich vzal za ženy. Nejprve Helenu, pozdější malířku, a pak tetu Lucii.

Občas se o mně na neonacistických webových stránkách píše, že jsem Žid. Pochopitelně nejsem, to bych se těžko mohl narodit v roce 1943 a jen tak lehce přežít. Ale přes strejdu je naše rodina napojená na svět židovské kultury, z nějž se pak rodily mé první filosemitské sklony. A pokračuje to v další generaci: mladší syn Lukáš vystudoval po roce 1989 judaistiku.

Rodina vaší matky je z velmi tradičního kraje, takže mě napadlo, jestli nejste pokřtěn?

Ano, v Českobratrské církvi evangelické – jako luterán, jak se říká na Slovácku. Rodiče byli v té době nepochybně ateisté a stařenka byla něco jako univerzální křesťanka, modlící se prostě Otčenáš.

Rodina mého tatínka v době 1. světové války, ze které se dědeček již nevrátil

Dědeček šachista Karel Zmatlík s babičkou

Můj tatínek kanoista
a tramp – rok 1932

Můj tatínek atlet –
rok 1932

V roce 1937 se naši vzali

Maminka se s tatínkem
poznala při vysokoškolských
sportovních akcích

Naši kmocháčci
z Moravského Slovácka mě
i se sestrou strojili do krojů

Vánoce 1946

Proč vás tedy dali pokřtít?

Moje dnešní spekulace vycházejí z toho, že to bylo za války v okupované zemi a můj kmocháček Pavol Kružica – jeden čas starosta Velké nad Veličkou, po něm mám jméno Pavel – měl velký statek. Patrně s ním rodiče byli přes stařenku vzdáleně spřízněni. V té době nebyly potraviny a pro spoustu rodin byl záchranou venkov; možná i z toho důvodu chtěli rodiče utužit svazek s Kružicovými.

Ještě několik let po válce jsme u kmocháčeků trávili prázdniny a vím, že zůstali dlouho jediní, kdo odolávali tlaku na vstup do JZD.

Že by to bylo až tak pragmatické? Třeba rodiče hlavně hledali někoho, kdo by se o vás postaral v případě, že by je samotné zavřeli?

Nevím, opravdu nevím, nikdy jsem se na to nezeptal. Nejsem typ, co by pěstoval příbuzenské vztahy. Na rozdíl od mé sestry, která si s Kružicovými píše a navštěvuje je dodnes.

Ale možná jsem nespravedlivý a svým rodičům přisuzuji motivy pod vlivem knihy *Jdi za zeleným světlem*. Tenhle román Eduarda Valenty jsem četl poprvé někdy v šestnácti letech a byl pro mě jedním z prvních silných literárních zážitků. Kvůli plastickému vylíčení života za okupace: strach z gestapa, selhávání jedinců, shánění mouky, zruďné pronásledování Židů, totální převrácení hodnot, zvláštní formy solidarity... Možná jsem si příliš zkratkovitě propojil Valentův román s vlastní rodinou. Hlavní hrdina je totiž šachista.

Po válce vstoupili oba rodiče do KSČ?

Hned 10. května 1945. V Říčanech u Prahy, kde jsme tehdy bydleli.

Když jste byl dítě, vnímal jste vaši rodinu jako zámožnou?

Otec jako venkovský advokát z Říčan nepochybně nebyl chudý. Ale zároveň jsme vždycky bydleli v nájemním bytě.

Na výpomoc v domácnosti jsme měli polskou dívku Štefku. Bydlela u nás, trávila s námi všechny dovolené... Měl jsem ji v té době radši než vlastní rodiče. Byla u nás do mých deseti

let, abych nezůstával doma sám – pracovalo se tehdy šest dní v týdnu a otec i matka byli v zaměstnání od rána do večera. Pak už jen na odpoledne docházela jiná paní na úklid, aby na mě trochu dohlédla.

Sám? A co sestra?

Od doby, co zemřel dědeček, sestra bydlela se stařenkou ve vilce na Bílé hoře. Vídali jsme se jen o víkendech a dovolených. Mnozí – třeba moje žena – nad tím kroučí hlavou, jak ji mohla rodina takto odložit. Ale stařenka si přála nebýt sama. A otec by zase evidentně nesnesl u nás doma stařenku.

Měli jste ve vybavení domácnosti něco, co jiné rodiny běžně neměly?

Naši nikdy nenakupovali nemovitosti, ale zůstalo po nich dost obrazů. Několik snad i cenných. Někdy v roce 1947 byla v Praze putovní prodejní výstava Louvru a rodiče si dvě díla koupili. Jednoho velkého Kubína, který by dnes asi stál v řádu milionů korun – podle mě spíš hrozný obraz z jeho francouzského období, realistická krajinka ze Savojských Alp. Dva metry krát metr, ovečky, pastýř... Když se moje sestra v 60. letech vdávala, rodiče ho prodali Národní galerii za směšnou částku, za níž dali vydrátkovat parkety a vymalovat byt. Tím druhým obrazem byla krásná kresba pierota, uhel od Clavého, který je snad ceněnější než Picasso, protože toho nestihl tolik namalovat. Pierota zdědila má sestra.

Obrazy byly jediným trvalým společným zájmem mých rodičů, ale ve všech ostatních případech nevsadili na správného umělce. Takže dodnes máme v rodině rozeseťo dost obrazů, které sice osvědčují dobrý vkus rodičů, ale nikoli jejich obchodního ducha.

Každopádně nebylo běžné mít auto.

Otec by se jako venkovský advokát bez něj neobešel, takže nějaké měl asi už před válkou. Kabriolet koupený z válečné kořisti jsem ještě zažil, jezdívali jsme s ním na léto na Slovensko do Tater a na Malou Fatru. Začátkem 50. let naši podlehl propagandě, že teď už bude dobře a budeme mít vlastní,

československá auta, tak Isabellu prodali. Doslova vzápětí přišla měnová reforma a všechny peníze během jedné noci zmizely. Příští auto jsme měli až někdy v roce 1960.

Co doma říkali o znehodnocení měny? Nadávali na „reformu“ jako na státem organizovanou krádež, nebo ji brali jako příspěvek k budování komunistického státu?

Ani tak, ani tak. Protože jedině, oč jsme přišli, byly peníze z prodeje auta, nijak zvlášť to neakcentovali. Musíte si uvědomit, že oba dva byli právníci: měnová reforma byla nic proti šibenicím. Záviš Kalandra byl jejich kamarád. Nemám žádnou autentickou vzpomínku, ale otec si nepochybně musel říkat – taky mě oběsí? Mohla to být věc náhody, pro koho si přijdou.

Komentovali nějak před vámi proces s Miladou Horákovou, Závišem Kalandrou a dalšími?

O hrůzách 50. let rodiče před námi – nebo dokonce s námi – dlouho vůbec nehovořili. Odhaduji to nejméně do roku 1960, kdy přišly první nesmělé, přísně selektivní rehabilitace. Do té doby to byla doma zcela tabuizovaná témata. Dá se říct, že až do mé maturity se mnou o politice nepromluví ani slovo.

Ze strachu?

Otec se o těch věcech příliš nebavil nikdy, patrně nepovažoval mě a mé vrstevníky za partnery pro diskuse.

Až mnohem později jsem se dozvídal, že ho v justici považovali, zejména když vedl advokátní poradnu v Ústí nad Labem, za blázna nebo provokatéra, protože žádal vždycky – i v politických procesech – zproštění a trval na nevině svých klientů. Dnes si myslím, že si dlouho neuvědomoval rozsah zločinnosti celého systému a i sám sobě namlouval, že jde o excesy.

Zpětně viděno, to byla asi také jedna z příčin, proč se táta tak nápadně upnul ke sportu. Tahle posedlost pro něj mohla být jistým únikem z reality. Představte si 50. léta: v ohromném rozsahu běží politické procesy – a já zrovna doprovázím otce na atletický Memoriál Evžena Rošického, aby mohl z tribuny se stopkami v ruce kontrolovat, jestli to ti časoměřiči dobře měří.

Naše první auto
a já tříletý

Štefku jsem měl
moc rád

Do druhého auta jsme se vešli
všichni i se stařenkou a Štefkou

S maminkou a Zuzkou
už bydlíme v Praze

Mě do pionýra nepřijali

V jakých politických procesech v Ústí obhajoval?

Nevím to od něj, ale od rodiny: v aféře, kdy byli vedoucí mosteckých dolů obžalováni ze sabotáže spočívající v tom, že nezajistili k příležitosti návštěvy prezidenta – nejspíš Gottwalda – pro učné parádní uniformy. Neumím to už ověřit, tak prodávám, jak jsem koupil, ale padly prý za to neuvěřitelně vysoké tresty, kolem dvaceti let. Zastupoval spíš v takovýchto případech „hospodářské kriminality“ s řediteli různých podniků, hlavní politické procesy samozřejmě probíhaly v Praze před Státním soudem. Pamatuji si jen některá jména otcových klientů: Zdeněk Rudinger, Edvard Outrata, Jaroslav Jičínský nebo jistý Novák, pozdější náměstek ministra kultury v roce 1968.

Jak v tom byl úspěšný?

Potkal jsem jeho bývalé klienty či jejich pozůstalé, kteří na něj vzpomínali v tom nejlepším. Nejen na obhajobu, ale i na zajišťování styků mezi vězením a rodinou. Ostatně to bylo asi jediné, co mohlo mít nějaký viditelný efekt.

Třeba toho Nováka si pamatuji proto, že mu otec vysoudil ještě před rokem 1968 rehabilitaci a odškodnění včetně bytu v Karmelitské ulici. A šel mu ho vymalovat, protože přece nebudeme platit malíře. Dostal jsem kýbl a musel jsem jít s ním.

Táta se po návratu do Prahy v 60. letech soustředil na rehabilitace, které představovaly převážnou část jeho agendy. Usiloval například o obnovu procesu s doktorem Bohumírem Bunžou, který byl v té době v emigraci ve Vatikánu a byl odsouzen v nepřítomnosti k trestu smrti za organizování vraždy neblaze proslulého majora Schramma. Dokonce si prosadil, že za doktorem Bunžou mohl v rámci přípravy obhajoby odletět do Říma. Úspěšný však nebyl, byl to teprve počátek 60. let.

Kde pracovala matka?

Nejprve jako redaktorka ministerského nakladatelství Orbis. Doma jsme měli v knihovně kompletní vydání sebraných spisů Aloise Jiráska, takzvanou bílou řadu s předmluvou Zdeňka Nejedlého. Až po letech jsem zjistil, že to byl její jediný počín coby redaktorky.

V pubertě jsem je všechny odnesl do antikvariátu ve Spálené ulici a koupil si za ně Peroutkovo *Budování státu*. Ono se sice nesmělo prodávat, pouze vykupovat, ale vedoucím toho slavného antikvariátu byl můj strýc Ivo Zmatlík.

Jak se dostala do prezidentské kanceláře?

Přes dědečka šachistu, který se kamarádil s nějakým panem Červíčkem, který snad za Beneše dělal na Hradě přednostu odboru. Začala v odboru stížností, vyřizovala dopisy pracujících prezidentovi.

Je pravda, že pak pracovala v právním odboru s Viktorem Knappem?

Ano, později s ním po léta měla dobré vztahy. Málokdo si dnes uvědomuje, co bylo pro tehdejší dobu a poměry příznačné: na Hradě byli za Gottwalda dva velmi vzdělaní Židé jako sekční ředitelé – Viktor Knapp na právním odboru a Ludvík Frejka na národohospodářském. Frejku pověsili v procesu se Slánským a Knappa jen vyhodili na fakultu. Ale naprosto nepochybně to mohlo být i naopak, pověšen mohl být Knapp. Prostě potřebovali ještě nějakého Žida ve vysoké státní funkci do politického procesu.

Myslím, že matka musela rychle – protože s Knappem byli dobří přátelé – pochopit nejen zřůdnost režimu, ale i absolutní nahodilost, s níž mohl převracet osudy rodin.

Knapp je zvláštní a pro mou generaci spíš temná postava: má pověst nejlepšího československého právního vědce 20. století, ovšem ochotného pracovat pro kterýkoli režim.

Nepochybně to byl nejinteligentnější a nejvzdělanější právník, kterého jsem kdy potkal. Ovšem také nesmírně ctižádostivý a ješitný: když už jsem sám koncem 60. let učil na fakultě a on, tehdejší ředitel Ústavu státu a práva ČSAV, občas přišel přednášet, celá katedra od profesorů po asistenty si musela sednout do první řady a poslouchat.

O Knappovi se dnes říká hodně hanlivého i pochvalného. Myslím, že je ale na něj třeba vzít jedno měřítko: Viktor Knapp

byl patrně jediný právník v Československu, jehož každý text se překládal pro Moskvu – a věděl, že tam bude čten. A že Frejku oběsili... Takže jinak psal a jinak přednášel. Zároveň byl stálým hostujícím profesorem na univerzitách v Řezně, v Lausanne, ve Štrasburku. Asi jako jediný právní akademik v Československu mohl jezdit přednášet po světě a všude o něj stáli.

Netroufám si být jeho soudcem. Zažil jsem jeho nesporně brilantní přednášky, jeho humor a sebeironii, byl naší rodině blízký – moje teta Lucie byla léta jeho sekretářkou v Ústavu státu a práva.

Velmi často si na něj vzpomenu, když se účastním tryzen za oběti holocaustu. Knapp pracoval během války na židovské obci, patrně se podílel na sestavování transportů. A neodjel. Tím nechci nic říci, ale...

...ale musela to být drtivě formující zkušenost.

Ano. Kdo zažil holocaust, je asi opravdu poznamenán na celý život.

Co jste v mládí četl? Je zajímavé, že jste mluvil o sportu a obrazech, ale nikoli o knihách.

Matka četla hodně, měla klasickou knihovnu své generace: *Dita, dcera člověka*, skandinávskou literaturu... Četl jsem, co se dalo: verneovky, mayovky, *Tři mušketýry*, tzv. současnou prózu pro děti a mládež, mezi dětmi se daly půjčit ransomovky, J. M. Troska, *Rychlé šípy*. K vážnější literatuře jsem se dostal až na střední škole, kam jsem šel ve čtrnácti letech.

Jaké jste měl v té době vzory?

O nich má skutečně smysl mluvit až na gymnáziu. V prvním a druhém ročníku jsme měli vynikající francouzštinářku, paní profesorku Chaloupeckou. To byla asi jediná učitelka, kterou jsem tam měl rád a vážil si jí.

A po prázdninách roku 1959 najednou nebyla. Zmizela. Po škole se šeptalo, že ji zavřeli. Byla hluboce věřící a údajně – neříkám to z nějakých dokladů, jen co jsem se doslechl – překládala do češtiny nějaké pastýřské listy a nechávala u sebe

přespat, slovníkem dobové propagandy, „agenty z Vatikánu“. To pro mě byla první srážka s realitou, první průlom do mé politické nevědomosti.

Víte něco o tom, co s ní bylo dál?

Když se po letech vrátila z výkonu trestu, otec ji vzal k sobě do advokátní poradny. Ve vězení téměř oslepla, nosila teď brýle tlusté jak dna od jogurtových skleniček. Ještě když už jsem učil na fakultě, chodil jsem k ní na soukromé hodiny francouzštiny.

Co to bylo za školu, že jste si tam vážil snad jen jedině profesorky?

Jedenáctiletka (jak se tehdy říkalo gymnáziu) v Praze na Pohořelci, dnes je tam Keplerovo gymnázium. Tehdy to ovšem nebyla zcela normální škola, ale taková junkerská kadetka.

V jakém smyslu? Byl tam takový dril?

To ani ne, spíš ve smyslu nóbl škola. Nedaleko byl internát ministerstva zahraničí a velká většina spolužáků byly děti československých diplomatů. Tehdejší režim nedovoloval, aby pobývaly s rodiči na misích, a držel je doma jako rukojmí.

Tuzexové děti v sociálním skleníku...

...s džínami a svetry ze Západu. Tehdy jsem rozdíl nevnímal tak citlivě, ale někteří myslím ano.

Proč jste tam šel?

Rodiče to považovali za samozřejmé, protože tam předtím chodila má sestra. Pro ni to byla spádová škola – bydlela na Bílé hoře u babičky.

Je to tatáž škola, o níž píše v pamětech Petr Pithart?

Ano. Tehdy jsme se ještě nepotkali, jen jsem věděl, že existuje – chodil jsem do třídy s jeho sestrou. Nebo také s dnešním českobudějovickým biskupem Jiřím Paďourem, tehdy velkým krasavcem a donchuánem. Myslím, že měl taky rád profesorku Chaloupeckou a možná tady byly počátky jeho konverze ke

katolictví. Ale to se jen dohaduji: kdo byl věřící, měl z domova důrazně uloženo o tom před spolužáky nemluvit.

Odtamtud jste pokračoval rovnou na právnickou fakultu?

Právě že ne. Nebyl jsem tehdy dobrý student. Měl jsem potíže s fyzikou, s matematikou, míval jsem dvojky z mravů, jednou jsem měl dokonce čtyřku z tělocviku. Urazil jsem tělocvikáře – byl to nějaký vysloužilý důstojník a hodinu pojímal jako výuku pochodování a prostných...

Prostě junkerská kadetka. A kam jste tedy šel?

Upsal jsem se na rok na stavbu mládeže.

Vážně? Kam?

Na stavbu kaučukárny v Kralupech nad Vltavou. V neslavných dějinách tzv. staveb mládeže – začaly Tratí družby a Novou hutí Klementa Gottwalda, skončily stavbou elektrárny v Tušimicích – byla tou předposlední. Jel jsem tam brzy po maturitě a pracoval od 1. srpna 1960 do 1. srpna 1961.

Mám ještě jednu otázku: když jste popisoval svého otce, uvědomoval jste si možnou podobnost mezi vámi dvěma? A chtěl jste se mu v životě podobat, nebo se naopak odlišit?

Celou tu dobu jsem měl spíš potřebu odlišení. Skutečná komunikace probíhala po celé mé dětství s matkou – ona byla fakticky v roli *pater familiae*, s otcem jsem nebyl schopen najít společnou řeč. To se výrazně změnilo až v posledních letech jeho života a bohužel jsem tenkrát tuto příležitost dostatečně nevyužil. Myslím, že tehdy by to i jemu udělalo radost.

Jakýsi most jsem si k němu našel až ve chvíli, kdy on už byl po smrti a já po revoluci nastupoval na generální prokuraturu – do naprosto cizího, pro mě nepřátelského prostředí.

Nerozumím, jak to souvisí s otcem?

V té době mi někdo z pracovníků prokuratury připomněl, že tam můj otec v roce 1968 krátce působil. Tenkrát na jaře opustil advokacii a šel dělat na prokuraturu ředitele rehabilitačního

oboru. Otevřel kauzy všech svých bývalých klientů i ostatních nevinně odsouzených – a rozjel obnovy řízení v takovém rozsahu, že pak po srpnu 1968 vylétěl jako první.

Až tehdy po revoluci jsem si uvědomil značnou podobnost našich životních osudů a postojů. Ale už bylo pozdě. Zemřel pár týdnů před listopadem 1989.

Škoda, bylo by zajímavé vědět, co by na revoluci říkal.

Hm... Mám jeden zážitek, o kterém jsem se nikdy nešířil. V lednu 1990 jsem se večer vrátil z generální prokuratury a ještě pozdě do noci si psal poznámky, co mám druhý den udělat v úřadu. Já teď nechci vnášet do tohoto našeho rozhovoru metafyziku... Ale měl jsem v té chvíli intenzivní pocit jeho přítomnosti. Skutečné, faktické přítomnosti. Jakéhosi mlčenlivého dialogu mezi námi.

Já jsem – když to řeknu mírně – agnostik. Ale byl to velmi živý a silný zážitek; jako by otec cítil nutnost se mi nějak zpřítomnit. Nechci používat slovo „zjevit“, ale tehdy jsem to tak cítil.

Byl to i okamžik, kdy jsem zjistil, že přes veškeré mé vyhraněné postoje vůči němu jsem patrně jeho kopie.

Jste s tím smířen, nebo se v něčem zpěčujete?

Celá ta desetiletí mi scházela komunikace s ním. Takže jestli u sebe hledám reakci nebo kompenzaci – vědomou i zcela podvědomou –, pak v tom, že se snažím chovat přesně opačně vůči dětem i vnoučatům.

V červnu 1966 bylo proti Pavlu Rychetskému zahájeno trestní stíhání pro útok na veřejného činitele. Měl se ho dopustit urážkou prokurátora na chodbě soudu.

Rychetskému v té době ještě nebylo ani 23 let. V pátém ročníku na fakultě přešel na distanční studium a stal se justičním čekatelem (aby živil své čerstvě založené studentské manželství s malým synem). Dne 15. června usedl do publika, které v síni č. 131 Obvodního soudu pro Prahu I sledovalo trestní řízení se dvěma studentkami, obviněnými ze střetu s policisty při nedávných majálesových slavnostech. Obě dívky byly z prominentních komunistických rodin – dcera bývalého prokurátora Viesky a dcera Čestmíra Císaře, donedávna ministra školství a kultury, v té době odklizeného na post velvyslance v Rumunsku. Studenti a jejich přátelé zaplnili síň, právnická fakulta vyslala jako tzv. společenského obhájce svého začínajícího učitele Petra Pitharta.

Po majálesu 1966 bylo – jak uvádí historik Michal Svatoš – zatčeno 147 studentů (a dalších 17 dodatečně na základě výslechů). Téměř padesát z nich bylo i skutečně odsouzeno, někteří k nepodmíněným trestům v délce až osmnácti měsíců. To byl i tento případ: prokurátor navrhl vězení. Matka jedné z dívek omdlela a Pavel Rychetský ji vynesl na chodbu na vzduch. Dál už to líčí dobové usnesení prokurátora pro Prahu I Miroslava Bednaříka:

„(Obviněný) urážel před více občany intervenujícího prokurátora. (...) Vyšetřovatel skutkový závěr dovodil z výpovědi svědkyň Růženy Pospíšilové a Stanislavy Kolářové, dále pak podpůrně i z výpovědi Jaroslava Bárty (pozn.: *předsedy senátu*) a Drahomíry Pithartové. Ze všech těchto výpovědí, vyjma výpovědi posléze jmenované svědkyně (pozn.: *Pithartovy manželky Drahomíry*), jednoznačně vyplývá, že Pavel Rychetský o intervenujícím prokurátorovi prohlásil, že je ‚blbec‘ a že pronesl pitomou protizákonnou řeč. S odvoláním na svoje rozrušení pak potvrdil přednes těchto výroků i v zápětí po skutku samém do očí svědkyně Kolářové (pozn.: *laické přisedící, takzvané soudkyně z lidu*). Obviněný pak doznává pouze použití pojmu ‚pitomé‘, který ovšem váže na nevolnost matky jedné z obviněných, jako všeobecné hodnocení, do jisté míry vyvolané vlastním pocitem odpovědnosti za onu zmíněnou slabost. V tomto směru dovolává se také výpovědi svědkyně Pithartové.“

Pavel Rychetský poté jako justiční čekatel skončil a nastoupil na vojnu. V atmosféře blížícího se „pražského jara 1968“ nakonec jeho obvinění nikdy nepostoupilo do stádia obžaloby. Nebylo ale ani nikdy formálně zastaveno. „Jsem vlastně dodnes trestně stíhán,“ říká pobaveně pozdější předseda Ústavního soudu.

2 | O stavbě mládeže, proměnách fakulty, slavném majálesu a vývoji, který musel špatně skončit

Zpětně viděno, vy jste asi na stavbu mládeže jezdit nemusel – rodiče byli členy KSČ, měli známosti mezi právníky, možná byste se na fakultu dostal i se špatnými známkami. Takže jste na tu stavbu spíš sám chtěl?

Správně říkáte „zpětně viděno“. Těžko se to odhaduje: měl jsem na maturitním vysvědčení trojku z matematiky, rodiče byli sice ve straně, ale táta byl advokátem už za první republiky, což bylo podezřelé. Tehdejší proděkan Otakar Plundr hrdě prohlašoval, kolik procent tvoří studenti dělnického původu. Pražská právnická fakulta měla pověst silně ideologicky indoktrinované školy, ve své historii musela být buď nejpravicevější (před únorem 1948), nebo nejlevicovější (po únoru). Sám Plundr býval prvním ředitelem nechvalně známé Právnické školy pracujících a zasazoval se, aby dělnický původ byl hlavním kritériem pro přijetí na fakultu.

Ale svou roli u mě jistě sehrála i chuť odejít z domova. A zčásti vliv stupidní sovětské literatury typu *Stráž na Amuru* nebo *Legenda o řece*.

Co říkali rodiče?

Byli konsternovaní. Postavil jsem je před hotovou věc, když už jsem podepsal čestný závazek na svazáckém ústředí na Gorkého náměstí. Nepochybně viděli, že dělám největší hloupost svého dosavadního života, ale zároveň nemohli zapřít to, v čem mě vychovávali.